

Koosteen on laatinut johtava asiantuntija Minna Säävälä, kotoutumisen osaamiskeskus, työ- ja elinkeinoministeriö.

Eritaustaisille lapsille tasavertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin

Tämä julkaisu tarkastelee ulkomaalaistaustaisten¹ lasten ja nuorten taloudellisen, sosiaalisen ja terveydellisen hyvinvoinnin haasteita. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja EU:n perusoikeuskirjan mukaan jokaisella lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon eikä lasta saa syrjiä. Suomen perustuslain mukaisesti jokaista lasta on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilönä (6 §). Kuitenkin lapsen oikeuksien toteutuminen riippuu käytännössä paljolti hänen taustastaan ja perheestään. Julkisella vallalla on velvollisuus edistää lasten oikeutta hyvinvointiin taustasta riippumatta.

Tämä policy brief eli politiikkasuositus tarkastelee ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten erityisiä hyvinvoinnin haasteita sekä esittelee lasten yhdenvertaisuutta vahvistavia keinoja. Hyvinvointi kytkeytyy läheisesti osallisuuteen. Osallisuus on muun muassa vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin (Isola ym. 2017).

Hyvinvointi on arvo itsessään, mutta se on myös välttämätön – joskaan ei riittävä – ehto oppimiselle ja koulutusmenestykselle. Tässä politiikkasuosituksessa keskitytään lasten ja nuorten hyvinvointiin. Oppimistulokset ja koulutus on rajattu käsittelyn ulkopuolelle.

Yhä suurempi osuus lapsista on ulkomaalaistaustaisia

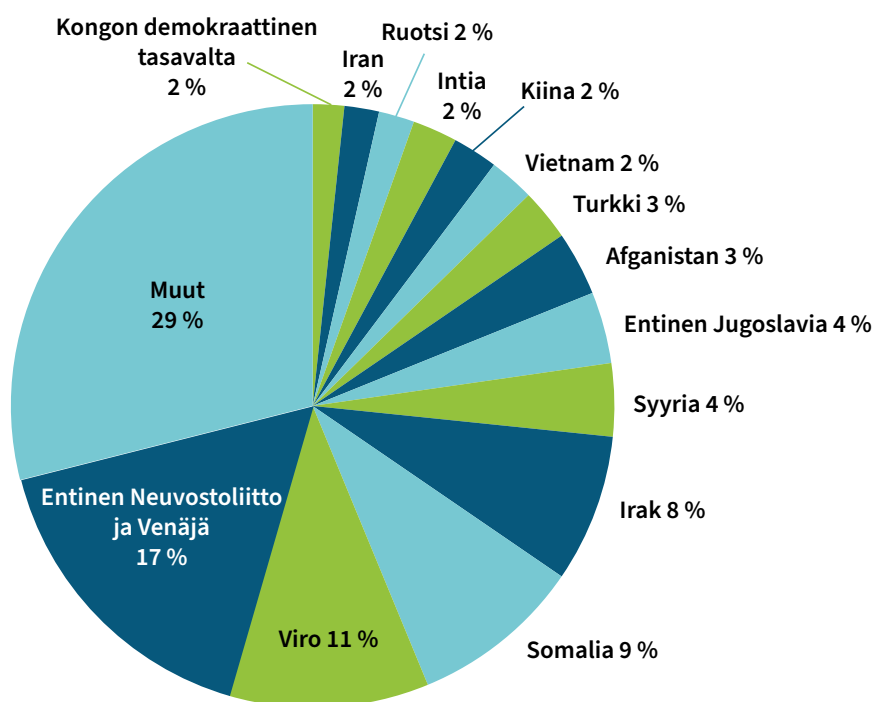
Suomessa asuvista lapsista joka kymmenes – noin 115 000 – oli ulkomaalaistaustainen vuonna 2021². Alueelliset erot ulkomaalaistaustaisten lasten osuudessa ovat suuria. Lasten kielelliset ja kulttuuriset taustat monimuotoistuvat nopeasti etenkin kaupunkialueilla. Vantaan alle 20-vuotiaista 29 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia vuonna 2021, Helsingissä osuus oli 22 prosenttia. Yleisimmät alle 20-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten taustamaat ovat Venäjä ja entinen Neuvostoliitto (noin 19 000), Viro (noin 12 300) ja Somalia (noin 10 600; ks. kuvio 1).³ Ulkomaalaistaustaisten lasten osuus on hiukan suurempi pikkulapsissa kuin teini-ikäisissä ikäluokissa.

Ulkomaalaistaustaiset lapset, kuten aikuisetkin, ovat moniaineksinen joukko. Kaikki eivät ole yhtä lailla haavoittuvassa asemassa. Erityisesti kansainvälisen suojelun tarpeen vuoksi maahan perheen kanssa tai ilman huoltajaa tulleet lapset ovat muita haavoittuvammassa asemassa, samoin näkyvään vähemmistöön kuuluvat. Osa lapsista kohtaa arjessaan rasismia ja ennakkoluuloja. Alle 20-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista noin joka kolmannen taustamaa on maa, josta on tyypillisesti saavuttu Suomeen kansainvälisen suojelun tarpeen vuoksi.

1 Termiä ulkomaalaistaustainen käytetään julkaisussa vakiintuneena tutkimus- ja tilastokäsitteenä.

2 Ulkomaalaistaustainen on henkilö, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustainen voi olla itse syntynyt Suomessa tai ulkomailla.

3 Kototietokanta, https://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kototietokanta/Kototietokanta__vaesto__syntypera/001_koto_syntypera_vaesto_11km.px/?rxid=7763f872-3fe7-46b9-84db-9a0ee27273d4.

Kuvio 1. Ulkomaalaistaustaiset alle 20-vuotiaat taustamaan mukaan vuonna 2021. Vähintään 1 500:n alle 20-vuotiaan taustamaat eriteltyinä. Lähde: Tilastokeskus, väestötillastot.

Ulkomaalaistaustaisten lasten enemmistö on syntynyt Suomessa

Kun puhutaan ulkomaalaistaustaisista lapsista, ei kyse ole niinkään maahanmuuton kokeneista lapsista vaan suurelta osin Suomessa syntyneistä lapsista, joiden vanhemmat ovat muuttaneet maahan. Ulkomaalaistaustaisista lapsista 63 prosenttia on syntynyt Suomessa, 27 prosenttia on syntynyt ulkomailla.

Liikkumisella ja verkostoilla yli rajojen on tärkeä merkitys riippumatta lasten syntymämaasta (Haikkola 2011, Assmuth ym. 2018). Moni Suomessa syntynyt ulkomaalaistaustainen lapsi kokee itsensä suomalaiseksi ja osalla on monimuotoinen identiteetti (Larja 2017).⁴ Monikielisyys on maahanmuuttajaperheiden lapsilla yleistä ja moniaineksinen tausta on monelle myös hyvinvoinnin resurssi.

Ulkomaalaistaustaisten lasten tarkasteleminen on tutkimuksellisesti tärkeää, jotta pystytään havaitsemaan ongelmakohtia sekä kehittämään keinoja hyvinvoinnin eriarvoisuuden ja syrjinnän vähentämiseksi. Taustan merkitys näkyy esimerkiksi siinä, että Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset näyttävät työllistyvän ja kouluttautuvan heikommin kuin suomalaistaustaiset nuoret aikuiset. Erot eivät heijasta pelkästään ulkomaalaistaustaisten perheiden heikompaa taloudellista asemaa. Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla nuorilla hyvinvoinnin haasteet ovat kuitenkin yleensä vähäisempiä kuin ulkomailta muuton itse kokeneilla nuorilla. (Kääriälä ym. 2020.)⁵

4 Ulkomaalaisten terveys ja hyvinvointi -tutkimuksessa 15–29-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista, jotka ovat syntyneet Suomessa tai muuttaneet alle kouluikäisinä, noin joka kolmas ei tuntenut itseään juurikaan suomalaiseksi (Larja 2017). Tulos viittaa siihen, että suomalaisuus koettiin ulossulkeväksi kategoriaksi, johon ei pystytty samaistumaan tai haluttu samaistua.

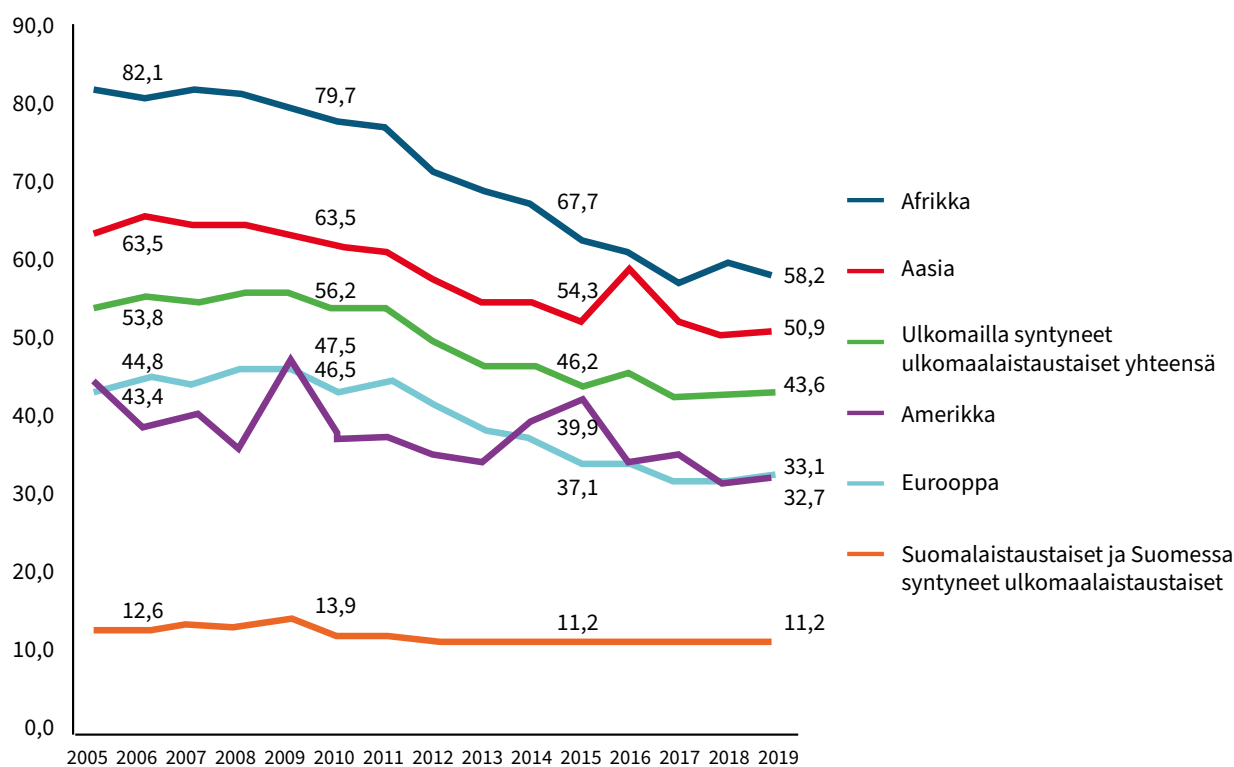
5 Ulkomaalaistaustaisten, Suomessa syntyneiden nuorten työllistymistä ja koulutusta on kuvattu aiemmassa policy briefissa (Kaihoavaara 2021).

Suuri osa elää pienituloisessa perheessä

Pienituloisuus⁶ on räikeästi yleisempää ulkomaalaistaustaisilla lapsilla verrattuna suomalaistaustaisiin lapsiin. Kuviosta 2 nähdään, miten lapsiperheköyhyys on kehittynyt vuodesta 2005 lähtien eri taustamaanosista peräisin olevien perheiden lasten osalta. Ulkomaalaistaustaisten lapsiköyhyys on moninkertaista kaikista taustamaanosista tulevien vanhempien lapsilla, kun sitä verrataan suomalaistaustaisiin lapsiin. Lasten pienituloisuusaste on kuitenkin laskenut viimeisten 10 vuoden aikana, etenkin afrikkalais- ja aasialaistaustaisten parissa. Osaselityksenä muutokselle on todennäköisesti syntyvyyden lasku näissä taustamaanosaryhmissä.⁷ Lapsiperheköyhyyden taustalla olevia tekijöitä ovat lapsiluvun lisäksi muun muassa vanhempien työttömyys ja tulonsiirtoriippuvuus, valtaväestöä yleisempi yksinhuoltajuus ja pienipalkkainen ja / tai osa-aikainen työ.

Monikielinen ja -kulttuurinen tausta on lasten hyvinvoinnille myös voimavara.

Pienituloisessa perheessä kasvaminen heikentää lapsen mahdollisuuksia hyvinvointiin monin eri tavoin. Lapsiperheköyhyyden erot ilmentävät itsessään eriarvoisuutta, mutta niillä on myös rakenteellisesti eriarvoistavia heijastusvaikutuksia. Lapsuudenperheessä koettu köyhyys on yhteydessä epäsuotuisiin elinoloihin ja huono-osaisuuden riskitekijöihin myös myöhemmän elämänkulun aikana. Lapsiperheköyhyyden esiintyvyyttä voi pitää hyvinvointivaltion onnistumisen mittarina. (Ilmakunnas 2021.)

Kuvio 2. Lasten pienituloisuusaste vanhempien tai ainoan vanhemman syntyperän ja taustamaanosan mukaan, %, 2005–2019. Lähde: [Kotoutumisen indikaattoritietokanta](#) 2022.

6 Pienituloisiksi on määritelty ne asutokunnat, joiden ekvivalentti tulo (= käytettävissä oleva rahatulo OECD-kulutussyksikköä kohden) jää pienemmäksi kuin 60% kaikkien asutokuntien ekvivalentista mediaanitulosta.

7 Kokonaishedelmällisyysluvut äidin taustamaan mukaan, ks. Tilastokeskus <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/perheet/syntyvyys.html>.

Maahanmuuttaneita perheitä ei pitäisi kuitenkaan nähdä vain köyhyyden sävyttiminä ja vähäosaisina. Lapset ja nuoret ovat lähes aina vanhempiensa muuttoprosessien keskiössä siten, että muuttajat selittävät muuttoaan lasten paremman koulutuksen ja paremman elämän mahdollistamisella (Assmuth 2021). Ylirajaiset siteet ja monipaikkaisuus – merkitykselliset perhesiteet useassa maassa ja paikassa – voivat tuoda lapsille hyvinvointibonuksia sekä taloudellisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti että psykologisesti. Kun geopoliittinen tilanne tai poliittiset suhdanteet luovat esteitä liikkumiselle ja perheenyhdistämiselle, kokevat ylirajaiset perheet ja heidän lapsensa riskejä hyvinvoinnilleen. Perheenyhdistämisen epäonnistumiset luovat ahdistuneisuutta ja turhautumista. (Hiitola 2019.)

Muuttoprosessiin, syrjintään, haitallisiin perinteisiin ja sosioekonomiseen tilanteeseen liittyvät seikat altistavat maahanmuuttaneiden perheitä tilanteille, joissa perhe voi päätyä lastensuojelun asiakkaaksi. Ulkomaalaistaustaiset lapset ovat yliedustettuna lastensuojelussa (Kääriälä ym. 2020). Yhtenä taustatekijänä yliedustukselle on joissakin tutkimuksissa viitattu maahanmuuttajaperheiden stereotypisointiin ja rodullistamiseen perheiden kohtaamissa palveluissa (Turtiainen ja Hiitola 2018).

**Maahanmuuttaneiden
perheiden lasten
hyvinvointia heikentää
yleinen lapsiperheköyhyys.**

Erityisesti poikien hyvinvoinnissa haasteista

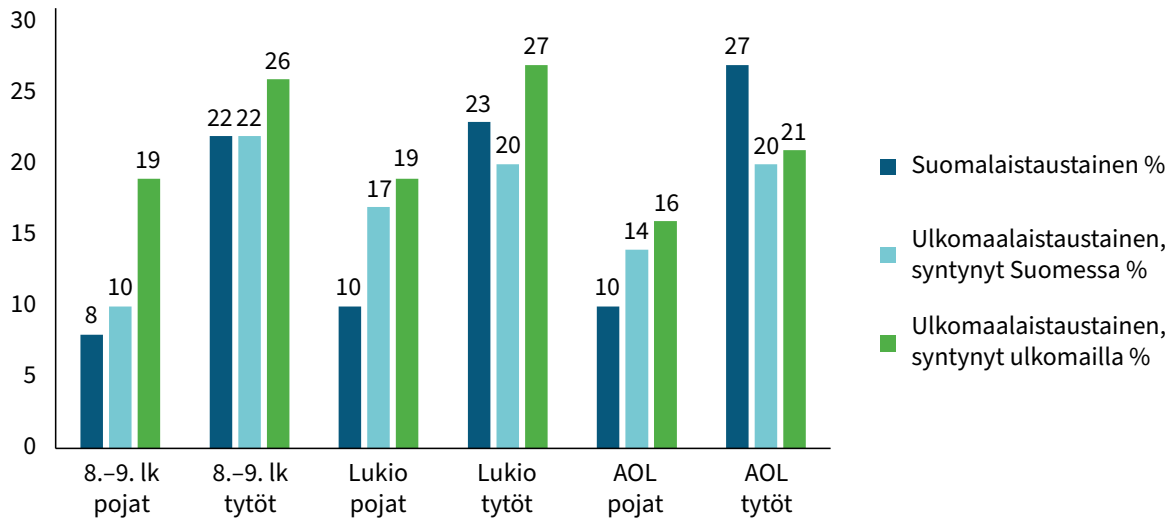
Yksinäisyyden kokemukset ovat ulkomailla syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla⁸ nuorilla yleisempiä kuin muilla. Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan yläkouluikäisistä ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista pojista lähes joka viides koki itsensä yksinäiseksi (vrt. suomalaistaustaisista 8 %; ks. kuvio 3). Maahanmuuton kokeneiden ulkomaalaistaustaisten poikien huonompi vointi näkyi myös ahdistuneisuuden ja masentuneisuuden yleisyydessä. (Matikka 2021.)⁹

8 1) *suomalaistaustainen* molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi ja nuori itse ovat syntyneet Suomessa sekä nuoret, joiden vanhemmista toinen on syntynyt Suomessa ja toinen ulkomailla sekä nuoret, joiden ainoa vanhempi on syntynyt Suomessa ja he itse ovat syntyneet ulkomailla

2) *ulkomaalaistaustainen, syntynyt Suomessa* molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi ovat syntyneet ulkomailla ja nuori itse on syntynyt Suomessa

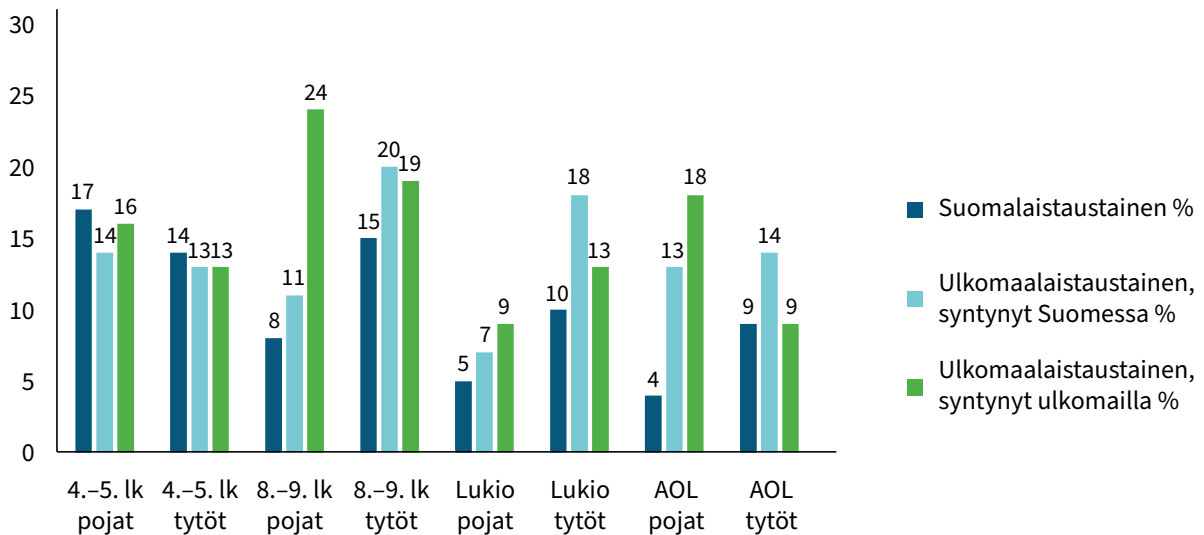
3) *ulkomaalaistaustainen, syntynyt ulkomailla* molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi sekä nuori itse ovat syntyneet ulkomailla.

9 Aikaisemmissa tutkimuksissa on tunnistettu, että itse täytettävissä lomakekyselyissä osa nuorista vastaa epäuskottavasti valitsemalla kysymyksiin ääriavustausvaihtoehtoja (Robinson-Cimpian 2014). Vaikka epäuskottavasti vastaavien osuus on kokonaisuaineistossa pieni, ne vääristävät tuloksia, kun tarkastellaan vähemmistöryhmiä. Epäuskottavien vastausten karsiminen vähemmistöryhmien tarkasteluista lisää tulosten luotettavuutta. Kouluterveyskyselyssä ei pystytä määrittelemään epäuskottavia vastauksia syntymämaata koskevan kysymyksen perusteella, joten niitä pyrittiin tunnistamaan tarkastelemalla ääriavustausvaihtoehtoihin vastanneita syntymämaahan liittymättömissä kysymyksissä. Oletuksena oli, että ne, jotka ovat vastanneet näihin kysymyksiin epäuskottavasti, eivät ole vastanneet luotettavasti myöskään syntymämaata koskevaan kysymykseen. Tarkastelun perusteella perusopetuksen 8. ja 9. luokan, lukion ja ammatillisten oppilaitosten aineistossa päätettiin rajata syntyperän mukaisista tuloksista pois ne vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet, etteivät harjaa koskaan hampaitaan ja jotka ilmoittivat, että heille on sattunut kaksi tai useampia tapaturmia välitunnilla, liikuntatunnilla, muulla tunnilla sekä koulumatkalla. Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaiden kohdalla ei havaittu vastaavaa ääriavustausvaihtoehtoihin vastaamista.

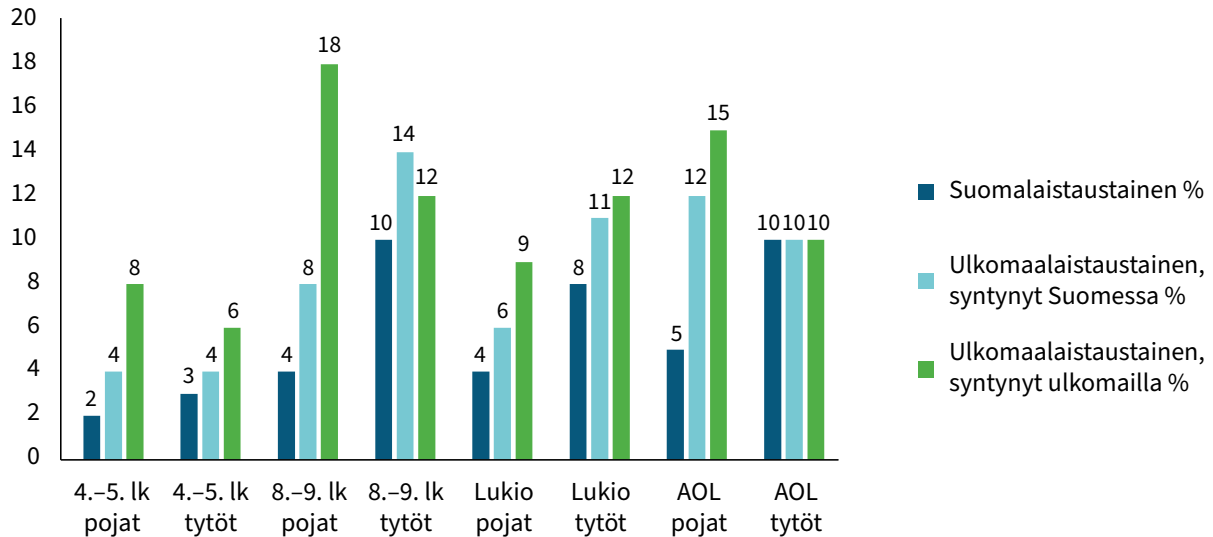
Kuvio 3. Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus tytöistä ja pojista, peruskoulussa ja toisella asteella. Lähde: THL: Kouluterveyskysely 2021.

Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat muita yleisemmin väkivaltaa. Fyysistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten taholta oli viimeisen vuoden aikana kokenut joka viides ulkomaalaistaustainen ulkomailla syntynyt yläkouluikäinen tyttö ja joka neljäs yläkouluikäinen poika (kuvio 4). Murrosikä, erityisesti poikien murrosikä, näyttäisi olevan vanhemmuutta haastava vaihe, jossa maahan muuttaneet vanhemmat turvautuvat muita yleisemmin fyysiseen väkivaltaan.

Kuvio 4. Fyysistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten taholta vuoden aikana kokeneiden osuus tytöistä ja pojista, peruskoulussa ja toisella asteella. Lähde: THL: Kouluterveyskysely 2021.

Ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten poikien saama tuki vanhemmilta on vähäisempää kuin muilla. Tämä näkyy siinä, että lähes joka viides ulkomaalaistaustainen, ulkomailla syntynyt yläkouluikäinen poika koki keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa. Osuus on lähes viisinkertainen verrattuna suomalaistaustaisiin poikiin (kuvio 5).

Kuvio 5. Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa kokevien osuus tytöistä ja pojista peruskoulussa ja toisella asteella. Lähde: THL: Kouluterveyskysely 2021

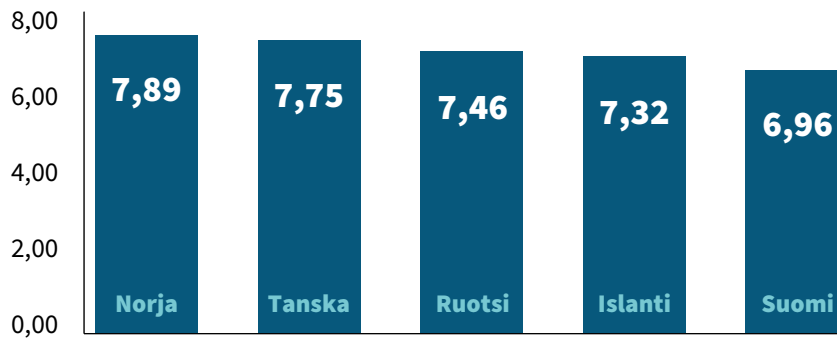
Eryteisesti yläkouluikäiset ulkomaalaistaustaiset, ulkomailla syntyneet pojat voivat Kouluterveyskyselyn perusteella tyttöjä ja suomalaistaustaisia huonommin. Ahdistuneisuus, yksinäisyys, keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa, vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten väkivallan kohteeksi joutuminen, seksuaalinen ahdistelu, päihteiden käyttö, aamiaisen ja lounaan väliin jättäminen ja tapaturmat olivat heidän keskuudessaan hälyttävästi yleisempiä kuin suomalaistaustaisten poikien parissa. (Matikka 2021; THL 2022.)

Lasten muuttoikä on oma vaikutuksensa hyvinvoinnin ja kotoutumisen haasteellisuuteen. Eryteisesti teini-iässä maahanmuuttavat nuoret kokevat vaikeuksia löytää omaa paikkaansa yhteiskunnassa. Nuoruusikä on monien identiteetin ja hyvinvoinnin kannalta tärkeiden prosessien aikaa. Jos siihen sijoittuu myös muutto uuteen maahan (mahdollisesti vastentahtoisesti perheen mukana), voi nuoren polku johtaa kielteisiin seuraamuksiin kuten putoamiseen työstä ja koulutuksesta tai rikollisuuteen. (Ansala, Hämäläinen ja Sarvimäki 2020.)

Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten poikien välillä on suuret hyvinvointierot.

Suomessa tilanne heikempi kuin muissa Pohjoismaissa

Ulkomailla syntyneet nuoret kokevat oman terveydentilansa heikommaksi kuin muut nuoret (Matikka ym. 2014; Matikka 2021). Pohjoismaisessa vertailussa Suomessa asuvat maahanmuuttajanuoret ovat keskimäärin vähemmän tyytyväisiä elämäänsä kuin muissa Pohjoismaissa elävät maahanmuuttajanuoret (kuvio 6).

Maahanmuuttajanuorten tyytyväisyys elämään: Keskiarvo.
Skaala: 0–10 (min.-maks.)

Kuvio 6. 11-, 13- ja 15-vuotiaiden ulkomailla syntyneiden nuorten tyytyväisyys elämään eri Pohjoismaissa. Lähde: Gustafsson 2021.

Ulkomailla syntyneiden nuorten keskuudessa elämään tyytyväisyys oli matalin Suomessa ja korkein Norjassa (ks. kuvio 6). Verrattuna muihin Pohjoismaihin, Suomessa maahanmuuttajanuorilla on yleisemmin terveysoireita kuten viikoittaista päänsärkyä, selkäkipua, huimauksen tunnetta, alakuloisuutta, hermostuneisuutta, nukahtamisvaikeutta, sekä useita viikoittaisia psyykkisiä ja somaattisia oireita (Gustafsson 2021). Kokonaiskuva ulkomaalaistausten lasten terveydestä on Suomessa siten heikompi kuin muissa Pohjoismaissa. Ero ei selity sillä, että nuorten koettu tyytyväisyys elämään olisi ylipäätään Suomessa muita Pohjoismaita heikompa (ks. Inchley 2020).

***Suomessa
maahanmuuttajalapsen
ja -nuoret voivat
huonommin kuin
muissa Pohjoismaissa.***

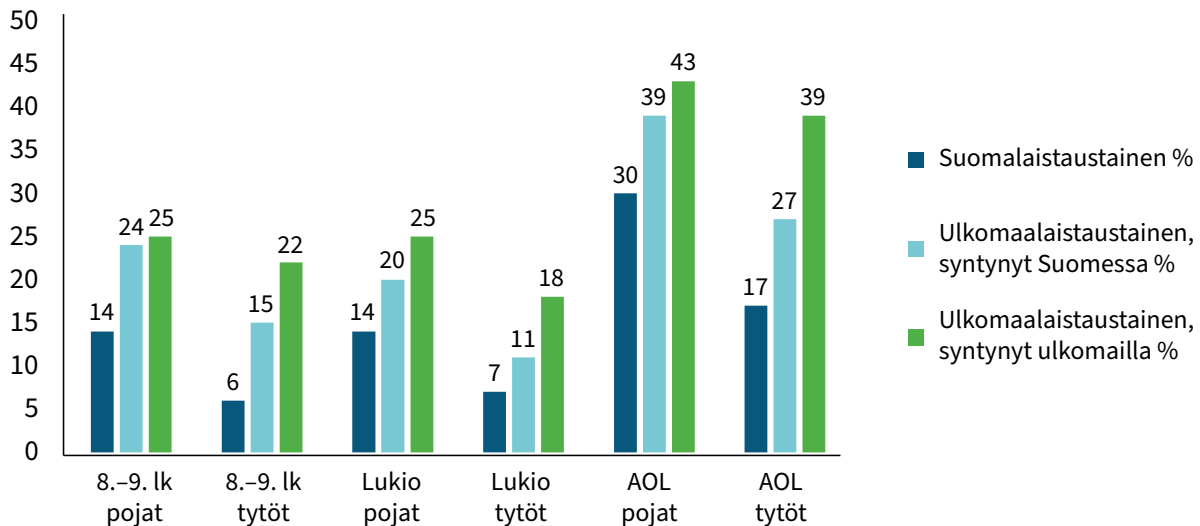
Osallisuus ja yhdenvertaisuus

Monet tutkimukset ovat todenneet ulkomaalaistausten lasten kokevan muita useammin koulukiusaamista ja syrjintää. Viimeisimmässä Kouluterveyskyselyssä tilanne ei näytä parantuneen aiemmasta (vrt. Halme ym. 2017). Syrjinnän kokemukset ovat paljon yleisempiä ulkomaalaistaustaisilla ulkomailla syntyneillä nuorilla kuin suomalaistaustaisilla. Yläasteikäisistä maahanmuuttajatyöistä ja -pojista lähes puolet (vrt. suomalaistaustaisista tytöistä 35%, pojista 19 %) oli kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-aikana (Matikka 2021).

***Ulkomaalaistaustaisia
lapsia kiusataan ja
syrjitään muita
yleisemmin.***

Osallisuuden kokemus on keskeinen osa hyvinvointia, ja sen on todettu olevan yhteydessä esimerkiksi terveyteen, toiminta- ja työkykyyn, mielenterveyshäiriöihin ja elämänlaatuun (THL 2020). Viimeisimmässä Kouluterveyskyselyssä nousi esiin myös myönteisiä asioita osallisuuden kannalta. Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret tunsivat itsensä yhtä

vahvasti osaksi kouluyhteisöä kuin suomalaistaustaiset lapset ja nuoret. He pitivät koulunkäynnistä jopa enemmän kuin valtaväestön lapset. Ulkomaalaistaustaisista nuorista useampi kuin suomalaistaustaisista koki, että heillä on hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa (ks. kuvio 7). (Matikka 2021.)

Kuvio 7. Osuus tytöistä ja pojista peruskoulussa ja toisella asteella, jotka kokevat heillä olevan hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa (summaindikaattori)¹⁰. Lähde: THL: Kouluterveyskysely 2021.

Miten lasten ja nuorten hyvinvointia voidaan vahvistaa?

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin yhdenvertaisuuteen voidaan vaikuttaa niissä sosiaalisissa ympäristöissä, joissa he elävät sekä palveluissa, joita he käyttävät. Tärkeimpiä vuorovaikutusympäristöjä ovat koti, koulu, vertaisryhmät ja verkkoympäristö. Vanhempien taloudellisiin, henkisiin ja tiedollisiin resursseihin vaikuttamalla pystytään tukemaan merkittävästi lasten ja nuorten hyvinvointia.

Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointikuilua verrattuna valtaväestön lapsiin ja nuoriin ei pystytä kaventamaan vain yksilökeskeisillä toimilla kuten tarjoamalla kohdennettuja ja nykyistä intensiivisempiä mielenterveys- tai perhepalveluita. Eriarvoisuus syntyy suurelta osin rakenteissa kuten kunnallisessa asuntopoliitikassa, riittämättömissä kotoutumispalveluissa tai väestöltään haasteellisten alueiden liian vähäisessä resursoinnissa suhteessa tarpeeseen.

Ulkomaalaistaustaisen väestön eriytyminen omille asuinalueilleen on prosessi, joka voi johtaa hyvinvointierojen kasvamiseen eri taustaisten lasten ja nuorten välillä. Huono-osaisuuteen painottunut elinympäristö altistaa haasteellisesta sosioekonomisesta taustasta peräisin olevia lapsia hyvinvoinnin riskeille. Väestön sosioekonominen ja etninen eriytyminen voi heijastua myös lasten kanssa toimivien ammattilaisten kuten varhaiskasvatuksen ja koulun henkilökunnan saatavuuteen ja jaksamiseen. Yleiset sosioekonomista eriarvoisuutta vähentävät politiikkatoimet vähentävät myös maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten eriarvoisuutta. Alueellisen eriytymisen vastaiset toimet kuten asuntopoliittiset ratkaisut tai haastavan väestöpohjan mukainen myönteinen erityiskohtelu kunnallisessa budjetoinnissa luovat mahdollisuuden hyvinvointierojen kaventamiselle.

¹⁰ Summaindikaattori muodostuu seitsemästä osiosta: oppituntien järjestelyt, koulutyön tai opiskelun suunnittelu, välituntien tai taukojen suunnittelu tai toteutus, yhteisten sääntöjen laatiminen, tilojen suunnittelu ja siistiminen, kouluruokailu sekä teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun järjestäminen. (Kouluterveyskyselyn indikaattorikuvaukset)

Merkittävä lasten taustaan liittyvien hyvinvointierojen tasaaja olisi maahanmuuttaneiden vanhempien sujuva ja nykyistä nopeampi kotoutuminen – tuleminen osaksi yhteiskuntaa. Työn ja koulutuksen polulle pääsy sekä kielen oppiminen ja yhteiskunnan toiminnan tuntemus luovat vanhemmille voimavaroja tukea lapsiaan. Hallituksen esityksessä kotoutumislain kokonaisuudistuksesta, joka annettaneen eduskunnalle syksyllä 2022, pyritään nopeuttamaan ja tehostamaan kotoutumisen alkuvaiheen toimia ja tavoittamaan kotoutumista edistävien palveluiden piiriin nykyistä kattavammin myös työvoiman ulkopuolella olevia kuten kotona pitkään lapsia hoitavia vanhempia, usein äitejä. Kotoutumistoimet taas eivät tuota tulosta, jos yhteiskunnan vastaanottavuutta ei ole.

Pesolan ja Sarvimäen (2022) tutkimuksen mukaan vanhempien kotoutumissuunnitelmien käyttöönotolla on ollut tilastollisesti merkitseviä vaikutuksia lasten koulunkäyntiin ja myöhempään sijoittumiseen työelämään. Vanhempien saaman tuen kautta voidaan vaikuttaa myös heidän lastensa elämänpolkuihin, todennäköisesti myös hyvinvointiin. Vanhempien kotoutumista edistävät toimet ja palvelut parantavat välillisesti myös heidän lastensa hyvinvointia ja koulumenestystä. Kun alle kouluikäisen vanhempi tai vanhemmat käyvät palkkatyössä, ovat lapset todennäköisemmin varhaiskasvatuksen piirissä. Tämä parantaa lasten kielitaidon kehittymistä ja edistää myöhempää koulupolkua (Tuononen 2021).

Taustamaiden perusteella noin kolmannes ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista on perheistä, joilla on todennäköisesti ollut kansainväliseen suojeluun liittyvä syy maahanmuuttoon. Pakolaistaustaisilla vanhemmilla voi olla muita haasteellisempi terveydellinen tilanne ja muita vähemmän koulutusta. He kokevat myös muita useammin syrjintää ja rasismia muun muassa työmarkkinoilla. Heille kotoutumispolku on usein muita kivikkoisempi ja pidempi. Välitön työllistyminen ei ole realismia useimmille maahanmuuttajille, jotka ovat tulleet maahan muusta syystä kuin suoraan töihin. Suuri osa maahanmuuttajista muuttaa iässä, jolloin perheen perustaminen on ajankohtaista tai heillä on pieniä lapsia. Siten perusturvan ja perhe-etuksien tasolla on näiden perheiden taloudelliselle ja lasten hyvinvoinnille suuri merkitys erityisesti muuton jälkeisinä vuosina.

Erytistä tukea tarvitsevat ne, jotka muuttavat nuoruusiässä (Ansala, Hämäläinen ja Sarvimäki 2020). Näihin lapsiin ja nuoriin kannattaa kohdentaa erityistoimia. Kyselytutkimusten perustella ulkomailta muuttaneet pojat kokevat muita enemmän mielenterveysoireita ja heillä on rekisterien ja kyselytutkimusten perusteella muita suurempi riski rikollisuuteen (Ansala, Hämäläinen ja Sarvimäki 2020). Ulkomaalaistaustaisiin poikiin olisi suunnattava kohdennettuja toimia, joilla heidän hyvinvointikuiluaan pystyttäisiin kuromaan umpeen.

Merkittävimpiä suoraan lasten ja nuorten hyvinvointia rapauttavia ilmiöitä ovat eriarvoinen kohtelu, kiusaaminen, syrjintä ja rasismi. Nämä haavoittavat sekä lasten ja nuorten terveyttä, että tunnetta yhteiskunnan oikeudenmukaisuudesta ja osallisuudesta. Koulussa ja harrastuksissa tapahtuvaan eriarvoistavaan ja haavoittavaan kohteluun puuttumisessa suuri vastuu on näiden organisaatioiden johdolla. Käytäntöjen muuttaminen edellyttää johdon tahtoa viedä muutoksia lävitse organisaatioissaan ja käytännön toimijoiden tahtoa tehdä muutoksista totta arkisissa kohtaamisissa.

***Vähennetään lapsiperheköyhyyttä.
Tuetaan vanhemmuutta.
Parannetaan vanhempien mahdollisuuksia kotoutua.
Vähennetään rasismia ja eriarvoista kohtelua.***

Palveluissa ja koulutuksessa työskentelevien ammattilaisten kieli- ja kulttuuritietoinen osaaminen vaikuttaa siihen, miten yhdenvertaisesti esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, koulussa tai palveluissa pystytään kohtaamaan eri taustaiset lapset ja heidän perheensä. Koulujen henkilöstön täydennyskoulutus on välttämätöntä moninaistuvan lapsiväestön huomioimiseksi, kielitietoisien koulun edistämiseksi ja anti-rasististen toimintatapojen omaksumiseksi. Kolmas sektori voi toiminnallaan lisätä perheiden tunnetta osallisuudesta yhteiskunnassa ja helpottaa vuorovaikutusta varhaiskasvatukseen, koulun, palveluiden ja maahanmuuttaneiden perheiden välillä.

Suosituksia

Eritaustaisten lasten palveluiden ja koulutuksen yhdenvertaisuuden edistämiseksi

- julkisen vallan tulisi ehkäistä alueellista eriytymistä yhdyskuntasuunnittelulla ja
- kuntien alueellisessa resurssien jaossa olisi otettava huomioon väestöpohjan haasteellisuus.

Lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi

- tulisi huolehtia perusturvan ja lapsiperheiden etuuksien riittävästä tasosta ja
- kuntien tulisi edistää maahanmuuttaneiden vanhempien työllistymistä ja kouluttautumista tarjoamalla kotoutumispalveluita myös työvoiman ulkopuolella oleville, erityisesti naisille.

Vanhemmuuden voimavarojen vahvistamiseksi

- neuvolatyössä ja lastensuojelussa olisi luotava luottamusta ja kasvatuskumppanuutta vuorovaikutuksessa vieraskielisten perheiden kanssa,
- kodin ja koulun yhteistyössä olisi hyödynnettävä maahanmuuttaneiden parissa toimivia järjestöjä nykyistä enemmän ja
- näyttöön perustuvia vanhemmuuden tuen menetelmiä olisi otettava laajempaan käyttöön.

Lasten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi

- tarvitaan nollatoleranssia kiusaamiselle kouluissa ja harrastuksissa sekä selkeät toimintatavat ongelmatilanteiden purkamiseksi,
- koulujen ja varhaiskasvatuksen johdolle ja henkilökunnalle velvoite täydennyskoulutukseen kielitietoisesta koulusta, antirasismista ja yhdenvertaisuuden edistämisestä kouluarjessa,
- koulun ja toisen asteen oppilaitosten tulisi kohdentaa osallisuutta vahvistavaa tukea, esim. nimettyjä tukihenkilöitä, niille nuorille, jotka ovat muuttaneet 10–17-vuotiaina ja
- nuorisotoimen ja harrastejärjestöjen tulisi kehittää toimintaa ja uusia tapoja saada erityisesti ulkomaalaistaustaisia poikia mukaan toimintaan jo ennen murrosikää.

Lähteet

Ansala, L., Hämäläinen, U. ja Sarvimäki, M. 2020. Age at arrival, parents and neighborhoods: Understanding the educational attainment of immigrants' children. *Journal of Economic Geography* 20 (2020), 459–480.

Assmuth, L. ym. (toim.) 2018. *Translocal childhoods and family mobility in East and North Europe*. London and New York: Palgrave Macmillan.

Gustafsson, J. 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi pohjoismaisessa Health behaviour in school-aged children -tutkimuksessa. Esitys kotoutumisen osaamiskeskuksen tutkimuswebinaarissa 7.12.2021.

Haikkola, L. 2011. Making connections - Second generation children and transnational field of relations. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 37(8), 1201–1217 <https://doi.org/10.1080/1369183X.2011.590925>.

Halme, N. ym. 2017. Ulkomaista syntyperää olevien nuorten hyvinvointi Kouluterveyskyselyssä vuonna 2017. Tutkimuksesta tiiviisti 26, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135234/URN_ISBN_978-952-302-910-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Hiitola, J. 2019. Locating Forced Migrants' Resources: Residency Status and the Process of Family Reunification in Finland. *Social Inclusion* 7(4): 190–199.

Inchley J. ym. (toim.) 2020. Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. Volume 2. Key data. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

Larja, L. 2017. Joka kolmas ulkomaalaistaustainen nuori samaistuu sekä suomalaisuuteen että taustamaahansa. *Tieto & Trendit* 1.3.2017, <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/joka-kolmas-ulkomaalais-taustainen-nuori-samaistuu-seka-suomalaisuuteen-etta-taustamaahansa/>.

Kaihoavaara, A. 2021. Miten Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset pärjäävät koulussa ja työelämässä? Policy Brief 2/2021, Kotoutumisen osaamiskeskus, työ- ja elinkeinoministeriö. <https://kotoutuminen.fi/documents/56901608/76169779/Policy-Brief-2-2021.pdf/35be9d44-db32-149e-f578-020c9ba18617/Policy-Brief-2-2021.pdf?t=1624368881581>.

Kääriälä, A. ym. 2020. Suomi seuraavan sukupolven kasvuympäristönä. Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 15/2020. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 228. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140741/URN_ISBN_978-952-343-582-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Matikka, A. ym. 2014. Maahanmuuttajataustaisten 8. ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi. Kouluterveyskysely 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 26/2014. Helsinki 2014.

Matikka, A. 2021. Kouluterveyskyselyn vuoden 2021 tuloksia syntyperän mukaan. Esitys kotoutumisen osaamiskeskuksen tutkimuswebinaarissa 7.12.2021.

Pesola, U. ja Sarvimäki, M. 2022. Intergenerational Spillovers of Integration Policies: Evidence from Finland's Integration Plans. http://www.aalto-econ.fi/sarvimaki/integration_children.pdf.

Robinson-Chimpian J. 2014. Inaccurate estimation of disparities due to mischievous responders: Several suggestions to assess conclusions. *Educational Researcher* 43(4), 171–185.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2020. Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) 2022. Kouluterveyskysely 2021, thl.fi/kouluterveyskysely/tulokset .

Tuononen, M. 2021. Varhaiskasvatukseen osallistuminen yleistyy nopeasti Suomessa ja kansainvälisesti. *Tieto & Trendit* 11.6.2021. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/varhaiskasvatukseen-osallistuminen-yleistyy-nopeasti-suomessa-ja-kansainvalisesti/>.

Turtiainen, K. & Hiitola, J. 2018. Migrant parents talking back – Stigmatised identities and doing being ordinary. *Qualitative Social Work* September 4, <https://doi.org/10.1177/1473325018796667>.

Valtioneuvosto 2021. Kansallinen lapsistrategia. Komiteamietintö, Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea. Valtioneuvoston julkaisu 2021:8, [Kansallinen lapsistrategia : Komiteamietintö \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/kansallinen-lapsistrategia)

Kysymykset ja kommentit osoitteeseen
kotoutumisenosaamiskeskus@gov.fi